

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula II. Omne agnes estactu, patiens vero potestate

urn:nbn:de:bsz:31-102400

PARTIS SECUNDÆ
REGULA II.

*Omne agens est actu, patiens verò
potestate.*

I. Ex *Lib. III. Phys. t. 17. Lib. IX. t. 40. & Lib. II de an. t. 52. & 54.* Atqui inquis, id, quod agit, non minus est potestate, quàm actu; & quod patitur, non minus est actu, quàm potestate. E. non magis dicendum est, agens esse actu, quàm potestate; aut patiens esse potestate, quàm actu. *De* recedens probatur: Infers manum frigore adustam in aquam calidam, ut ab eâ calefiat: aqua est agens, manus patiens. Illa enim calefacit, hæc calefit. At aqua non minus est potentiâ frigida, quàm actu calida; & manus non minus est actu frigida, quàm potentiâ calida.

II. Responderetur: Verum est, idem esse actu & potestate; *ἀλλ' ἡ ἀψυδα, non simul;* ut aqua ex potestod modo hausta potestate calida est; paulò post, ubi igni apposita incaluerit, actu calida; *ἢ ἡ καὶ ἀψυδα, non secundum idem;* ut eadem aqua eodem tempore actu est frigida, potestate calida, aut actu calida, potestate frigida; & manus simul actu frigida est, potestate calida, & vice versa, *III. Phys. t. 17. & II. de generat. & corrupt. t. 58.* Fit ergò, ut agens non minus simul potestate sit, quàm actu, nec patiens minus actu, quàm potestate, *ἀλλ' ἡ καὶ ἀψυδα.*

III. Verùm id præsentis pronunciatio nihil obicit. Accipiendum enim id est cum particulâ reduplicativâ. Omne agens est actu, *quatenus est agens*

binne pa
Ita aqua,
calida &
frigida; p
aqua, act
rentiâ cal
gerat aqu
frigida e
frigida e

IV. C
nis, qua
state & a
cundum
tingit ali
dem aqu

V. In
bus est ad
state quo
calefcere
state esse
tùm; qui
potentiâ

III. Phys
καὶ ἀψυ

VI. E
καὶ ἀψυ
men ejus
ctu & po
actu cali

binne patiens est potestate, *quatenus est patiens*. Ita aqua, quæ calefacit manum, est simul & actu calida & potestate frigida; manus autem tunc actu frigida, potestate calida est. Quatenus calefacit aqua, actu calida est; quatenus calefit manus, potentia calida est. Vicissim autem & manus refrigerat aquam. Quatenus manus refrigerat, actu frigida est; quatenus aqua refrigeratur, potentia frigida est.

IV. Quod simul illustre exemplum est reactionis, quæ in hoc ipso fundatur, quod idem est potestate & actu simul, sed ratione contrariorum. Secundum idem enim, siue ratione ejusdem, non contingit aliquid simul esse actu & potestate, sicut eadem aqua non est simul actu & potestate calida.

V. Inquis: Utique aqua calida quinque gradibus est actu calida, uti patet. Atqui eadem potestate quoque est calida. Potest enim ulterius incallescere; quod fieri non posset, nisi adhuc potestate esset calida, tum vi præsentis nostri principii, tum; quia motus (calefactionis) est *actus entis in potentia (calidi) quatenus est potentia (calidum)* III. Phys. r. 6. Idem igitur est actu & potestate *καὶ ἄντῳ*.

VI. Respondetur, neque hic omninò servari *καὶ ἄντῳ*. Etsi enim eadem est qualitas, diversi tamen ejus gradus sunt, quorum habità ratione & actu & potestate eadem aqua esse dicitur. Est enim actu calida ratione quinque graduum caloris, quos

obs

obtinere; potestate autem calida respectu sexti & sequentium graduum, quibus destituitur.

VII. Notandum autem porrò, particulam *quatenus* bifariam accipi: *reduplicativè* & *specificativè*, sicuti loquuntur. Reduplicativè sumitur, quando, ut volunt, indicat id, cui apponitur, esse causam, propter quam prædicatum subjecto infertur, ut cum dico: *Homo, quatenus homo, est disciplina capax*. Sensus enim est, naturam hominis esse causam, cur disciplinâ subigi possit. Specificativè verò, quando vox, cui apponitur, indicat partem, aut proprietatem, aliudve quid subjecti, secundum quod prædicatum ipsi conveniat, ut si dicam: *animal, quatenus oculos habet, videt*; *Christus, quatenus homo, passus est*. Sensus enim prioris est, cum plurimâ hominis partes sint, per oculos eum videre; Posterioris, quod, cum duabus Christus constet naturis, in humanâ passus sit. Et hoc modò sumitur *quatenus* in §. III. Hic enim est intellectus: Etsi fortassis utrumque, tum agens tum patiens, sit & actu & potestate; agens tamen esse actu secundum quod agit; patiens verò esse potestate, secundum quod patitur.

II. Notandum, non unò contingere modò, agens esse actu. Nonnunquam enim actu est per formam specie infimâ eandem cum formâ producendâ, sive illâ, cujus ratione patiens potestate esse dicitur; & tunc agens vocatur univocum. Hoc modò equus generans est

actu, quod
forma
mâ con
frigidu
rat in a
agens n
mâ gen
tur esse
virtute
que so
calefac
non n
quam

IX.
estate,
respec
agens
gente
est.

X.
obus
modu
dens,
tentiâ
ambig
V.Me

XI.
prim
quod

actu, quia & ipse cum equo generando, & sic etiam forma ejus cum forma equi generandi specie ultimâ convenit. Tale quoque est calidum agens in frigidum. Per calorem enim, quem habet, generat in aquâ frigidâ calorem similem. Non raro agens non habet formam specie eandem cum formâ generandâ, sive eâ, cujus respectu patiens dicitur esse potestate, sed est actu per aliam formam, virtute continentem formam generandam, ideoque solet dici agens æquivocum. Hôc patet Sol calefaciens hæc inferiora est actu. Est enim in eô non nisi virtus aliqua diversâ à calore naturæ, per quam eum efficere potest.

IX. Ex quô patet, cum patiens dicitur esse potestate, id asseri respectu termini producendi, non respectu agentis; quasi tale sit potestate, quale est agens actu. Hoc enim quanquam verum est, in agente nimirum univocô; perpetuum tamen non est.

X. Cæterum, ipsum etiam *agens* & *patiens* duobus modis dicuntur, actu & potestate, quemadmodum *videns*. Non enim is tantum dicitur videns, qui actu videt, sed & quodlibet, quod potentiam videndi instructum est, etsi dormiat. Eidem ambiguitati obnoxia sunt voces, *ens*, *sentire*, *scire*, *V. Met. Cap. VII. & II. de an. t. 52.*

XI. Sic ergo & agens & patiens cum dicatur, primò id, quod actu agit & patitur; secundò id, quod potentiam habet agendi & patiendi, non

tamen agit aut patitur, dicimus I. *Omne agens, siue sit actuale, siue potestate, est actu, quatenus est actu vel potestate agens; quoniam ut agat, aut agere possit, et si fortasse non agat, debet habere aliquem actum siue formam, per quam agat, aut saltem agere possit.*

XII. Quò pertinet, quod Aristoteles III. *Phys.* s. 17. docet: *Id quod movet, semper aliquam affert formam, aut hanc (substantialem) aut ralem (qualitatem) aut rksam (quantitatem) quia est principium & causa motus, quando movet; ut is, qui actu homo est, facit hominem ex eò, quod potestate est homo.*

XIII. Dicimus II. *Omne patiens potestate, est potestate, quatenus est potestate patiens.* Ita patet de manu frigidâ, quæ potestate est patiens, calefit ens scilicet, antequàm calefit; estque tunc potestate, calida nimirum, & quidem secundum quod est potestate patiens.

XIV. Quantum autem ad id, quod patiens actu est, distinctione arbitramur esse utendum. Aliud enim videtur iudicandum de eò in mutatione instantaneâ, quam vocant, aliud in mutatione successivâ. Dicimus ergò III. *Quicquid actu patitur vel movetur motu successivò, quatenus sic movetur, est potestate; quia, quod hòc modò movetur, secundum quod sic movetur, & quamdiu movetur, licet ex parte sit sub formâ siue terminò ad quem, ex parte tamen eò caret. Quâ parte igitur eò caret, eâ est in potentiâ ad ipsum.* XV.

one infla
itur.

tur ex pa
tota sim
autem a
plius est
est, non l

quia nih
state, u
stantiam
gidus.

est Anto
III. dist
ratione
è potèn
tanea ef
forman
sit, neq
ratione
am in a
ipf

XV. Dicimus IV. *Qua actu patitur in mutatione instantanea, non est potestate, quatenus actu patitur.* Ratio est, quod in eâ forma non acquiritur ex parte, & ex parte superest acquirenda, sed tota simul adest, dum patiens patitur. Quicquid autem aliquam formam totam habet, id non amplius est in potestate ad eam, quia potestate esse est, non habere aliquid, cum habere possit.

XVI. Diximus autem *quatenus actu patitur*, quia nihil obstat, quò minus aliâ ratione sit potestate, ut in ipsò momento, quò aqua quoad substantiam mutatur in aërem, aër est potestate frigidus.

XVII. Quanquam & hîc nonnullis, inter quos est *Antonius Ruvio III. Phys. Tract. de motu, quest. III.* distingvere visum est. Dicunt enim, in generatione substantiali, eò ipsò quoque, quòd forma è potentia materiæ educitur, quæ mutatio instantanea est, materiam sive patiens esse in potentia ad formam. Licet enim forma in instanti tota adfit, neque temporis prioritas intercedat inter mutationem & formam; per eam tamen ita materiam in actu constitui ajunt, ut naturâ prius sit ipsam mutari, & esse in potentia ad formam, quam formam habere.